

KÖNYVTÁRAK ÉS TÁJÉKOZTATÁSI INTÉZMÉNYEK

Nemzeti könyvtárak

96/037

THORIN, Suzanne E.: The National Digital Library: digitization at the Library of Congress = Eur.Res.Lib. Coop. 5.vol. 1995. 2.no. 145-181.p.

Nemzeti Digitális Könyvtár: a Library of Congress digitalizálási programjai

Alakfelismerés; Fejlesztési terv; Nemzeti könyvtár

A cikk két előadás szövegét tartalmazza a Kongresszusi Könyvtár gyűjteményeinek elektronikus formában tervezett közzétételéről.

A Kongresszusi Könyvtár 1994. szeptember végére egy ötéves vállalkozást fejezett be az amerikai történelem emlékei elektronikus formában való hozzáférhetővé tételének kipróbálására (American Memory Pilot Project); ennek keretében 210 ezer digitális dokumentumot hozott létre két tucat Americana-gyűjtemény anyagából, köztük nyomtatványokból, fotókból (pl. a Brady-féle polgárháborús fényképgyűjtemény), kéziratokból, hangfelvételekből, mozgófilmekből (pl. a bevándorlók életét tükröző századfordulós filmek). Ezeknek a dokumentumoknak a használhatóságát országosan 44 iskolában és könyvtárban tesztelik, többek között az információnak a használóhoz való eljuttatását illetően is. A végső cél kb. 5 millió dokumentum digitális formában való rendelkezésre bocsátása, részben online módon, részben CD-ROM-on.

A Kongresszusi Könyvtár gyűjteményei közül hatnak az anyaga máris hozzáférhető az Interneten keresztül (a katalógusrekordokkal együtt összesen 40 millió tétel).

1993-ban koordinatív bizottságot állítottak fel a digitális könyvtár előkészítésére, amelynek feladata hosszútávú stratégiai ajánlások kidolgozása, a folyamatban levő, ill. várható vállalkozások és kísérletek koordinálása, a külső intézményekkel való hatékonyabb munkakapcsolatok szorgalmazása, az egyes feladatokhoz megfelelő szakemberek találása stb. A bizottság ún. „fehér könyv”-ben foglalta össze ajánlásait („Strategic Directions Towards a Digital Library”).

A Kongresszusi Könyvtár fő célkitűzései a digitalizálási program keretében: a könyvtári gyűjtemények olyan egyedi részeinek digitalizálása, amelyek fontos szerepet játszanak a Kongresszus információs igényeinek kielégítésében és az amerikai történelem és kultúra tanulmányozásában; a copyright-kérdések megoldásának előmozdítása az elektronikus környezetben.

A tervezési folyamat során törekednek a használók csoportjainak meghatározására, a használói követelmények körvonalazására, a vállalkozás mérhető célkitűzéseinek, ütemezésének és lépcsőfokainak meghatározására, a siker szempontjából kritikus tényezők megragadására, terjesztési csatornák kiválasztására, a digitalizálás prioritásainak lefektetésére, a rendszer felépítésének megtervezésére, a dokumentumok használóhoz való eljuttatásában alkalmazható formák kiválasztására, képfelbontási szabványok megalkotására, a további értékeket hozzáadó magáncégek szerepének és követelményeinek meghatározására stb.

A könyvtár legújabb vállalkozása a THOMAS: a kongresszus munkájával kapcsolatos egylépcsős online rendszer (már több, mint 2 millió keresést végeztek rajta). Naponta több, mint hét-ezren böngészik a Kongresszusi Könyvtár fájljait az Interneten, az LC MARVEL nevű, könnyen használható menürendszeren keresztül.

A digitális nemzeti könyvtár céljára kb. 60 millió dollár felhasználását tervezik. Az anyagok digitális formában való archiválása a Kongresszusi Könyvtár dolga lenne, de az így létrejövő dokumentumok finomítása, újracsomagolása és eladása révén magáncégek jelentős profitra számíthatnak.

Az újonnan digitalizált dokumentumokon kívül a digitális nemzeti könyvtár olyan dokumentumoknak is a gyűjtőhelye lesz, amelyeket eleve digitális formában állítottak elő, de eredeti funkciójukban már nem használják azokat (kutatási adatok, aktualitásukat veszített adatbázisok stb.).

A vállalkozás két összetevője külön figyelmet is érdemel: az elektronikus copyright-kezelő rendszer, valamint az elektronikus CIP (ez utóbbi a főbb kiadóktól online úton kapott kéziratokat katalogizálja, és végső soron elvezethet a géppel olvasható könyvek elektronikus könyvtárához).

A cikk 24 képernyőképet mutat be digitalizált dokumentumokból.

(Mándy Gábor)

96/038

BUTCHER, Roger: The application of IT in the St Pancras building of the British Library = Alexandria. 7.vol. 1995. 2.no. 83-96.p.

Az információtechnológia alkalmazása a British Library új épületében

Gépi feldolgozás könyvtárban -általában; Információtechnológia; Nemzeti könyvtár; Olvasószolgálat

A British Library új épülete Londonban a St.Pancras vasútállomás közelében épül. Az épület 1997 végén fog megnyílni a nagyközönség számára 112 ezer négyzetméter alapterülettel, 1207 olvasói férőhellyel, 340 folyókilométernyi polckapacitással, amelynek jelentős része föld alatt kerül elhelyezésre.

Évi egymillió látogatóra, 200 ezer beiratkozott olvasóra számítanak. Az állomány 12 millió könyvet, 2 millió térképet, 1,5 millió kottát, 34 millió szabadalmi leírást és egyre több digitális dokumentumot jelent.

Az olvasók adatait rögzítő adatbázis lehetővé teszi, hogy az olvasók azonosítókártyájuk segítségével jogosultságuknak megfelelően automatikusan legyenek bebocsáthatók a különböző biztonsági szintű olvasótermekbe, kérhessenek dokumentumokat. A rendszer 1993 óta részben már működik a British Museum épületében. Az adatbázist INGRES adatbáziskezelőre építve DEC MicroVAX gépeken futtatják.

Az új épületben csak online katalógust foglalkoztatni, cédulakatalógus nem lesz. Az OPAC-ok rendszere 7 millió kötetet tár fel és tartalmazza a BLDSC (a British Library Dokumentumellátó Központja) monográfia-katalógusát is.

A több keresési szempontot kínáló OPAC-ot úgy tervezték meg, hogy oktatás és segítség nélkül használható legyen. Lehetőség van a keresőkérdések finomítására. A találati listák betűrendesek, de választható más rendezettség is. A listákból egyéni listák állíthatók össze és menthetők el a keresés időtartamára.

Nyolcszázféle karaktert kezel a rendszer. Ha az olvasó nem latinbetűs címekben akar keresni, az érintésre működő képernyőn jelenik meg számára a karakterkészlet.

Az online katalógus fő része az adatszerver, amelyen BRS Searchben található az adatbázis egy DEC-System 5900 gépen, Ultrix operációs rendszer alatt. A terminálként szolgáló 486-os PC-k Windows 95-öt használnak. A felhasználói szoftver C alapú. Az adatszervert és a terminálokat a felhasználói szerverek kötik össze. Ezek Ultrix alatt futó DEC-System 5240-es gépek INGRES és C-alapú program kombinációjával.

Az online katalógus az új épületben való működésre készült, és már 1993-ban rendelkezésre állt. Az építkezés elhúzódása miatt a meglévő olvasótermekben is elkezdtek használni és igen nagy népszerűsége tett szert. Elérhető a JANET-en is, de használatához speciális PC-szoftvert adtak, mert „buta” terminálokkal nem működik.

Tervezik, hogy a könyvek és zeneművek katalógusai mellé bekerülnek a kéziratok, újságok, térképek, a keleti gyűjtemény és a Nemzeti hangarchívum anyagai is. A karakterkészlet bővítését a UniCode alkalmazásával lehetne elérni, de ezt nem támogatja a Windows 95.

Az új épületben lesz elég hely a termináloknak, amelyek száma az olvasói és egyéb munkaállomásokkal együtt el fogja érni a 450-et.

Ugyancsak a tervek között szerepel, hogy az olvasóknak nyomtatott bibliográfiai listák összeállításának lehetőségét kínálják az OPAC-ból és, hogy a help-üzeneteket több nyelven írják ki.

A könyvkérés folyamatát is gépesítik. A szabadpolcok mellett ugyanis van raktárban tartott anyag is. A rendszer ellenőrzi, hogy megfelelő biztonsági fokozatú olvasói térben kérjék a dokumentumot, megfelelő jogosultsággal, nem kérte-más, igényel-e speciális asztalt stb. A nem elérhető dokumentumok helyett a rendszer helyettesítőt (pl.mikrofilmet) kínál.

Az érvényes kéréseket számítógépes térképpel hasonlítja össze a rendszer. A raktárakból vagy automatikusan, vagy emberi erővel kerül-

nek a dokumentumok az olvasóhoz. Minden egyes kérdésnek egyedi vonalkódos azonosítója van, amely lehetővé teszi, hogy útját kövessék. Az azonosítót legalább kétszer beolvassák: először, amikor az olvasó kézbe kapja, másodszer, amikor visszakerül a polcra.

Az azonosítás azért is fontos, mert a kérések 80%-át 30 percen belül akarják majd teljesíteni. Előre is lehet dokumentumokat kérni, távoli felhasználóknak is. Ez növeli a hatékonyságot, mivel az ilyen dokumentumokat még nyitás előtt előkeresik, így nem terhelik a napi dokumentumforgalmat.

Az adatbázisokból igen sok adatot lehet nyerni az állomány és a munkatársak hatékony elhelyezésére vonatkozóan.

Számítógépek figyelik az épület hőmérsékletét, nedvességtartalmát, a széndioxid mennyiségét, és működtetik is a légkondicionálást, a világítást és a tűzbiztonsági berendezéseket.

(Koltay Tibor)

96/039

ERSOVA, Tatana: Modernization of the Russian State Library: a long-term programme under the auspices of UNESCO = Alexandria. 7.vol. 1995. 2.no. 125-129.p.

Az Oroszországi Állami Könyvtár korszerűsítése; hosszútávú program az Unesco védnöksége alatt

Fejlesztési terv; Könyvtári tanács; Nemzeti könyvtár; Nemzetközi szervezet

A politikai helyzet gyors és drámai változásai az Orosz Állami Könyvtár, a világ második legnagyobb könyvtára számára is elkerülhetetlenné tették egy korszerűsítési program kidolgozását. Az Unesco aktív támogatásával szakértői jelentés készült a könyvtárról, majd egy nemzetközi szakértői bizottságot állítottak fel a korszerűsítési program irányítására. A program a könyvtár összes szempontjára kitért, az épülettől kezdve, a szervezeti felépítésen és az állományon keresztül a pénzügyi rendszerekig. Nagy hangsúlyt helyeztek a személyzet továbbképzésére és fejlesztésére. A több országtól, nemzetközi szervezettől és egyénektől kapott anyagi és egyéb tá-

mogatásnak köszönhetően a fejlődés megindult, de még igen sok a tennivaló.

(Autoref.)

96/040

TEREŠIN, V.I.: Sistema dokumentnyh fondov nacional'nyh bibliotek Rossii = Naučn.Teh.Bibl. 1995. 4.no. 3-11.p.

Az oroszországi nemzeti könyvtárak dokumentumállományának rendszere

Állományalakítás; Nemzeti könyvtár

Az oroszországi átalakulások a könyvtárügyben is éreztetik hatásukat, egyebek mellett azért, hogy az orosz könyvtári rendszerben is megjelent a nemzeti könyvtár mint olyan, sőt az oroszországi nemzeti könyvtárakról beterjesztett törvényjavaslat jóváhagyásra vár.

A szerző – az egyik legtekintélyesebb könyvtári szakember – arról fejt ki véleményét, hogy még nincs teljességgel kidolgozva a „nemzeti könyvtár” fogalom tartalma.

E fogalom alatt általában a soknemzetiségű ország központi állami könyvtárát, és nem egy-egy nemzet legfőbb könyvtárát értik. A törvényjavaslat egyenesen úgy fogalmaz, hogy „a nemzeti könyvtár tevékenységét nem lehet nemzeti hatásoknak alárendelni”. Milyen a nemzeti hatásoktól tiltott nemzeti könyvtár? – teszi fel a kérdést a szerző. Véleménye szerint a nemzeti könyvtáraknak Oroszországban is a szó szoros értelmében „nemzetinek”, tehát egy-egy nációhoz tartozónak kell lenniük, éppen ezért hiányolja a törvényjavaslatból az autonóm köztársaságok nemzeti könyvtárainak említését.

A soknemzetiségű Oroszországban nem is nemzeti könyvtárakra, hanem a nemzeti könyvtárak olyan, egységes rendszerére van szükség, amelynek tagjai az oroszországi nemzeti könyvtárak (az Orosz Állami Könyvtár – a volt Lenin Könyvtár – és az Orosz Nemzeti Könyvtár – a volt Saltykov-Sedrin Könyvtár, illetve a korlátozott nemzeti könyvtári funkciókkal felruházott központi szakkönyvtárak), valamint a köztársasági nemzeti könyvtárak. Az autonóm köztársaságokban nem kell a nemzeti könyvtári funkciót megosztani a könyvtárak között, hanem az ál-

talános tudományos könyvtárakat kell felruházni nemzeti könyvtári feladatkörrel.

Az autonóm köztársaságok nemzeti könyvtárában két állományrészt kell kialakítani. Az egy-nemzetiségű állomány a köztársaság nemzetalkotó népének nyelvén megjelent irodalmat, az erről a nyelvről, illetve erre a nyelvre fordított irodalmat, valamint az adott nemzetről szóló dokumentumokat tartalmazza, mégpedig teljes körű, lehetőleg eredetiben történő gyűjtésre törekedve. Csak így alkalmas a nemzeti könyvtár a nemzeti értékek megőrzésére. Az ehhez szükséges anyagi eszközöket a köztársaság vezető szerveinek a költségvetésből, szponzorok útján, a nemzetközi és a belföldi kiadványcsere anyagi támogatásával kell megteremtenie. Jelenleg nem minden köztársasági könyvtár kap ingyenes példányt a területén megjelent kiadványokból. A szerző javasolja, hogy a néhány köztársaságban létrehozott külön intézmény (a helyi sajtó archívuma) mellett a nemzeti könyvtáraknak mindenütt teljes körű kötelespéldány-szolgáltatásban részesüljenek.

Kik használhatják a nemzeti könyvtárak állományát? A patriotika körébe tartozó kiadványokat a nemzeti könyvtáraknak meg kell őrizniük. Az állomány védelme érdekében célszerű külön használati példányokat tartani az állományban, és azokat kiadni az olvasóknak.

Sokan vitatják, hogy az oroszországi nemzeti könyvtárak – amelyek gyűjtik az Oroszország területén élő összes nép irodalmát – mellett szükség van az egyes nemzetek külön nemzeti könyvtáira is. Ezek az állományok azonban nem teljesek, nagy távolságra vannak a köztársaságoktól, és a könyvtárközi kölcsönzés drága – tehát indokolt a köztársaságokban a nemzeti könyvtárak létrehozása, amelyeknek patriotikamegőrzési feladatai mellett a köztársaság könyvtárügyében koordinációs és fejlesztő szerepet is be kell tölteniük.

A köztársasági nemzeti könyvtárak állományának másik része egy általános tudományos könyvtár feladatainak ellátását teszi lehetővé, és teljes egészében forgalmazható az olvasók számára.

Külön figyelmet érdemel azoknak a kis népeknek az irodalma, amelyek nem alkotnak autonóm köztársaságot és nincs nemzeti könyvtáruk. Központilag kellene előírni minden köztársasági nemzeti könyvtár számára, hogy a területén élő összes nép irodalmát gyűjtse.

A köztársaság területén élő oroszok alkotásai, illetve orosz nyelvű dokumentumok részét képezik a köztársasági nemzeti könyvtár megőrzésre szánt állományrészének és az oroszországi nemzeti könyvtárak által gyűjtött, ún. „russziká”-nak is.

A nemzeti könyvtárral az orosz könyvtártudomány, eddig nem sokat foglalkozott, így a felvetett kérdések megvitatása szükségszerű.

A gyűjtést – a partnerintézmények együttműködésével – minden dokumentumtípusra ki kell terjeszteni. A moszkvai kulturális egyetemen új képzési szakot is indítottak, amelynek célja olyan „menedzserek” képzése, akik képesek köztársasági szinten összehangolni a könyvtárak és rokon intézmények állománygyarapítását a patriotika összegyűjtése és megőrzése érdekében.

(Rácz Ágnes)

96/041

BÜYÜKLIMANLI, Gönül: The Turkish National Library towards the future. = Alexandria. 7.vol. 1995. 2.no. 77-82.p.

A Török Nemzeti Könyvtár útja a jövő felé

Nemzeti könyvtár

A Török Nemzeti Könyvtár (TNK) tervezését 1946-ban kezdték el, s a könyvtárat 1948-ban nyitották meg. Miután első épületét kinőtte, 1983-ban új épületbe költözött. Fő feladata a Törökországban kiadott, továbbá az országgal kapcsolatos művek gyűjtése, bibliográfiák készítése, egy országos információs hálózat létrehozása és az országos irányítás gyakorlása. Az állomány a nem hagyományos dokumentumokkal együtt 1 500 000 egység. A régi török írással nyomtatott könyvek kétharmada van a könyvtár birtokában. Az elmúlt évben 220 ezer használójuk volt. A könyvtár bibliográfiai intézete havonta kiadja a nemzeti bibliográfiát és a török időszerű kiadványok cikkeinek bibliográfiáját. Egyéb bibliográfiákat is készít, valamint a központi katalógusok építése is ezen intézmény feladata. A számítógépesítés 1987-ben kezdődött, s a számítógépes rendszert a könyvtári állomány egyharmadát tartalmazó online katalógussal, különféle hálózatokkal és CD-ROM-okkal 1993-ban adták át az olvasóknak. A jövő tervei: az idegennyelvű könyv-

vek központi online katalógusának létrehozása, a kéziratok és a ritka könyvek digitalizálása, egy konzerváló laboratórium és egy automatizált könyvszállító rendszer üzembe helyezése. A fejlődés fő akadályai a köteleispéldány-törvény hiányossága, valamint a személyzet számának és képzettségének elégtelensége.

(Autoref.)

96/042

TREICHLER, Willi: Die Schweizerische Landesbibliothek erhielt ein neues Tiefmagazin = ABI-Tech. 15.Jg. 1995. 3.no. 225-236.p.

Res. angol nyelven

A svájci nemzeti könyvtár (Schweizerische Landesbibliothek) új mélyraktárral bővül

Átépítés; Könyvtárépület -nemzeti; Nemzeti könyvtár; Raktár

A Svájci Nemzeti Könyvtár 1991 óta átalakulóban van. Azon kívül, hogy a VTLS (Virginia Tech Library System) könyvtári rendszer bevezetésével a különféle manuális munkafolyamatokat egyetlen gépi rendszerbe integrálták, a könyvtárat – 1931 óta először – szerkezetileg is átalakítják: hétszintes földalatti raktárat építenek, elméletileg 2,3 millió kötet befogadására. A cikk ismerteti a nagyszabású projekt hátterét, terveit, és a kivitelezés első fázisát: a földmunkák folyamatát és biztosítását. Kitér a munkálatok érdekességeire és a szomszédos régi épületet érintő hatásokra. A berendezést, valamint a műszaki és munkaszervezési vonatkozásokat a cikk második, befejező része fogja ismertetni, amelynek megjelenése az 1997 tavaszára tervezett költözés után várható.

(Autoref.)

Egyetemi könyvtárak

Lásd 35, 54-55, 59, 72, 86

Közművelődési könyvtárak

96/043

AZAROVA, E.: Začem nužen novyj manifest UNESCO o publičnyh bibliotekah? = Biblioteka. 1995. 7.no. Mell. 2-3.p.

Miért van szükség új Unesco-kiáltványra a nyilvános könyvtárakról?

Közművelődési könyvtár; Irányelvek -könyvtári

A Rudominról elnevezett Összorosz Állami Idegennyelvű Könyvtár bibliográfiai szakembere emlékezik a fél évszázaddal ezelőtt született UNESCO határozatra, amely elősegítette a közkönyvtárak tudományos képzési és kulturális szerepének elismerését. Az 1949-ben megjelent kiáltvány mindenkihez szólt, s a közművelődés élő erejének nevezte a közkönyvtárakat. Az IFLA javaslatára 1972-ben az új tendenciák megfogalmazásával a kiáltvány szövegét módosították. A közkönyvtár szerepe ebben a művelődés mellett a kulturális és az információs funkciókkal is gazdagodott. Sőt, figyelemmel voltak a gyermek és a testi fogyatékosok könyvtárhasználatának biztosítására.

Mindkét kiáltvány szövegében megmaradt azonban az állam törvényességi garanciája, finanszírozási kötelezettsége és az ingyenes szolgáltatások biztosítása. A jelen időszak gyorsütemű változásait követve az IFLA ismét napirendre tűzte a dokumentum vizsgálatát, korszerűsítését.

A készülő módosításokkal kapcsolatban a cikk szerzője jónéhány dilemmát fogalmazott meg: Kinek szóljon a kiáltvány? Benne maradjon-e az ingyenes szolgáltatás vagy a reális élethez igazodva a térítéses szolgáltatásokat deklarálják? Mire ösztönzi ez utóbbi a helyi hatóságokat? Maradjon-e a könyvtár fő funkciója a könyvhöz való hozzáférés, vagy inkább az alternatív információhordozóké?

Az új kiáltványt előkészítő munkacsoport 1993 augusztusában Portugáliában ülésezett. A színhely nem véletlen – egy UNESCO közkönyvtári program sikeresen teljesült itt. 1986-tól száz új közkönyvtár nyílt meg, és a régebbiek rekonstrukciója is megvalósult. Az új kiáltvány szövegét az IFLA 1994-ben jóváhagyásra javasolja az

UNESCO Általános Információs Programja Tanácsának. 1995 első felében az elfogadott kiáltványt terjesztik és fordítják a világ minden nyelvére.

Az új változatban a következő témák szerepelnek:

1. Az információhoz való szabad hozzáférés
2. Állomány és cenzúra
3. Kultúra és közkönyvtár
4. Műveltség és közkönyvtár
5. Képzés és folyamatos továbbképzés
6. Új technológiák
7. Partnerség és koordináció
8. Az információ igénylői
9. A közkönyvtárak szerepe az információs hálózatban
10. Könyvtári törvénykezés
11. A közkönyvtárak finanszírozása

Azarova úgy véli, hogy a kiáltvány célja és mondanivalója – a korábban csak szaksajtóban történő megjelentetése révén – nem segítette elő annak megismerését a közkönyvtárosok és fenntartók széles körében. Az új kiáltvány szervezett propagandájába javasolják a plakátok, szórólapok, videofilmeik kibocsátását, a szaksajtó, tanácskozások és konferenciák, egyetemi előadások fórumainak stb. felhasználását, melyek hozzájárulhatnak a kiáltvány széles körű megismertetéséhez és lehetséges gyakorlati érvényesítéséhez.

(Bíró Júlia)

96/044

BORETTI, Elena: Ritorno al futuro. Le biblioteche pubbliche di fronte alla rivoluzione telematica = Boll.AIB. 35.vol. 1995. 1.no. 21-34.p. Bibliogr. 39 tétel.

Res. angol nyelven

Vissza a jövőbe. A közkönyvtárak és az informatika forradalma

Információtechnológia; Közművelődési könyvtár; Szolgáltatások

Az információ világa állandó és gyors változásban van: változnak a használói igények és új szolgáltatások szükségeltetnek, a közkönyvtáraknak is újra kell fogalmazniuk szerepüket, s a könyvtárosoknak fel kell készülniük a változá-

sokra. Az IFLA közkönyvtári vezérfonala csak néhány megjegyzéssel utal a gépi információra, az UNESCO manifesztum korszerűsítése pedig most folyik. A szakirodalom tanúsága szerint az online szolgáltatások a közkönyvtárakban mindenütt azonos problémákat okoznak. A szervezeti változásoknak inkább csak az egyetemi könyvtárak vonatkozásában van szakirodalma, ami főként a birtoklásról a hozzáférés felé való hangsúlyeltolódással foglalkozik, s a kutatások inkább csak a felhasználói felület javításával foglalkoznak, a szolgáltatások globális újragondolása helyett. A virtuális valósággal foglalkozó kutatások szintén érintik a közkönyvtárakat, ám azok ma még a hálózati információk indexelésével és feltérképezésével foglalkoznak, nemcsak a közösség, hanem az üzleti élet szolgálatában is. A közkönyvtár egyik fő feladata, hogy összekötő kapocs legyen a „globális falu” és a helyi közösség között. A használók számára pedig – még mindig – egy fizikai hely is, ahol tanulni, dolgozni lehet. Remélhetőleg az új technológiák és az új médiák nem egyszerűen integrálódnak a régiekkel, hanem talán elvezetnek a könyvtár mint rendszer teljes újragondolására és átszervezésére. Mivel Olaszországban nincs egységes jogi szabályozás, országos hatáskörű testület a közkönyvtárak ügyében, s olyan alapokra, politikára sem számíthatnak, amelyek az információtechnológia terjedését támogatnák, a jövőre vonatkozó stratégia megtervezése a könyvtárosokra marad.

(Mohor Jenő)

96/045

BEGER, Gabriele – PAWLOWSKY-FLODELL, Charlotta: Berlin thinks big! Amerika-Gedenkbibliotheken und Stadtbibliotheken fusionieren = Buch Bibl. 47.Jg. 1995. 7/8.no. 682-685.p.

Res. angol nyelven

Az Amerika-Gedenkbibliotheken és a berlini városi könyvtár egyesítésének terve

Általános tudományos könyvtár; Fejlesztési terv; Regionális könyvtár; Városi könyvtár

A német újraegyesítés után Berlin két nagy közkönyvtára, az American Memorial Library és

a Berli Városi Könyvtár, mivel mindkettő egy korábbi, egymástól lényegesen eltérő politikai környezetben fejlődött ki, lényeges eltérést mutatott a fő feladatok és szolgáltatások tekintetében. Jelenleg a két könyvtár hosszútávú egyesítését tervezik politikai szinten. Figyelembe véve, hogy Berlin egy hatalmas főváros és a kormányzat jövőbeli székhelye, az egyesített könyvtárnak különféle további feladatokat is el kell látnia. Állam könyvtári és közkönyvtári funkcióin kívül vállalnia kell egy sajtó- és információs központ feladatait, és a legújabb információs technológiákat bemutató állandó kiállításként is szolgálnia kell. Miután az egyesülés a következő tíz évben még nem várható, a középtávú tervezésben nagyfokú együttműködésre és munkamegosztásra kell törekedni.

(Autoref.)

Lásd még 17, 21, 73

Tudományos- és szakkönyvtárak

Lásd 54, 96

Iskolai könyvtárak

96/046

BRUDŁO, Elzbieta: Problem, ktorego bić nie powinno = Poradnik Bibl. 1995. 5.no. 1-4.p.

Egy probléma, amelynek nem kellene léteznie

Iskolai könyvtár

Évek óta vita folyik az iskolai és a nyilvános (közmuvelődési) könyvtárak összevonásának hasznos vagy káros voltáról. Az összevonások ellen tiltakozók nemcsak a könyvtárosok közül kerülnek ki, hanem a pedagógusok közül is. Sőt: a Lengyel Pedagógusok Egyesülete és az Oktatási Minisztérium is felemelte a szavát e bűnös folyamat leállítására érdekében. Eddig mindhiába, mivel továbbra is sorra jönnek létre a közös könyvtárak. (Mindig vannak olyan szerzők, akik

pozitívan ítélik meg ezeket a történéseket. Vajon ki vagy mi áll mögöttük?)

1966-ban befejeződik az iskolák „önkormányzósítása”. Így most van itt az utolsó alkalom, hogy az összevonást központilag valaki (de ki?) határozottan letiltsa. Be kellene végre látni és láttatni, hogy a hazai tapasztalatok és a külföldi minták egyaránt az önálló iskolai könyvtárak léte mellett érvelnek, mivel bebizonyosodott, hogy korszerű oktatás elképzelhetetlen korszerű könyv- és multimédiatár nélkül.

A könyv- és multimédiatár minden iskolában az a hely, ahová minden út elvezet, s rajta minden pedagógusnak és diáknak szükségképpen el kell jutnia azoknak a változatos – hagyományos és maximálisan újmódi – források megtalálása és használata érdekében, amelyek szükségesek a már tarthatatlan előadásos, egytankönyvű oktatás felváltásához.

A mai gyerekből csak akkor lesz olvasni-tájékozódni tudó felnőtt, ha az iskolában minőségileg fejlesztett könyv- és multimédiatár áll a rendelkezésére.

A határozott központi fellépéssel párhuzamosan szükség van – különösen a települési hierarchia alsó fokán – türelmes és alázatos felvilágosító munkára is az önkormányzatok körében.

(Futala Tibor)

96/047

GLOPPE, Elisabeth: Skolebiblioteket i grunnskolen i Norge i et historisk perspektiv = Norsk Tidsskrift Bibl.Forsk. 2.arg. 1995. 1.no. 38-52.p. Bibliogr.

Res. angol nyelven

Iskolai könyvtárak Norvégiában – történeti áttekintés

Iskolai könyvtár; Jogszabály -könyvtárügyi; Könyvtártörténet -nemzeti

A cikk áttekintést ad a több, mint 150 éves norvég iskolai könyvtárügyről. Ez alatt az idő alatt törvények, nemzeti tantervek és személyes kötelezettségvállalások formájában megnyilvánuló politikai állásfoglalások adtak irányt az ügynek. Az 1850-től 1900-ig terjedő szakasz úttörő periódusként jellemezhető. Ekkor a szépirodalmat, illetve a szépirodalomnak az olvasási

készség kialakításában játszott szerepét tekintették elsődleges fontosságúnak. A század elejétől fogva jól ismertek a közoktatás olyan neves személyiségei, mint Nordal Rolfsen és Anna Sethne, akik az iskolai könyvtárügy fejlődésének elindítói voltak. Előbbi a szépirodalomnak a nemzeti büszkeségre és az erkölcsre gyakorolt hatását hangsúlyozta, utóbbi pedig azt emelte ki, hogy mennyire ösztönzi az olvasási kedvet és a diákok önálló tanulását.

Az első könyvtári törvényt 1935-ben fogadták el Norvégiában melyben az iskolai könyvtárak is szerepeltek. Kimondta, hogy kötelező minden települési iskolában könyvtárat felállítani. Az 1985-ben alkotott elemi és középfokú oktatási törvénynek része lett az iskolai könyvtárügy is, méghozzá új, széles körű koncepció alapján. Eme elgondolás szerint az iskolai könyvtáraknak nemcsak az a funkciójuk, hogy általánosságban a művelődést segítsék, hanem pedagógiai feladatuk is kiemelkedő. A 70-es évekig a könyvtárakat főként a szabadidős olvasás szolgálatában álló könyvkölcsönző helyeknek tekintették. Ma azt hangsúlyozzák, hogy fő szerepük, hogy tanulási központokként funkcionáljanak, melyek az oktatás integrált részét képezik.

1985-ig az állam támogatta az iskolai könyvtárak könyvbeszerzését. Ezután azonban a feladatot decentralizálták, és így ez ma már a helyi önkormányzatok feladata. A helyi tanácsok tanításhoz és tudáshoz való viszonyáról pedig sokat elárul az, hogy hogyan boldogulnak a gondjaikra bízott iskolai könyvtárak. Egyes oktatási intézményekben folynak ugyan iskolai könyvtáros-képző tanfolyamok, de a legtöbb könyvtár mégis híján van a forrásoknak és a szakképzett személyzetnek.

(Fazokas Eszter)

A beiratkozási díj ellenében használható, ún. független könyvtárak helyzete a huszadik században

Kölcsönkönyvtár; Könyvtártörténet -nemzeti

A szerző azt vizsgálja, miért sikerült néhány ún. előfizetéses, azaz térítésért szolgáltató kölcsönkönyvtárnak fennmaradnia, jóllehet e könyvtártípusra az általános hanyatlás volt a jellemző a 19. századi Angliában. Vázolja a túlélő kölcsönkönyvtárak jelenlegi helyzetét, különös tekintettel a finanszírozás, a vezetés, a személyzet és az épületek kérdéseire. Tárgyalja az állományokat és ezek fenntartását, majd beszámol néhány, kölcsönkönyvtárakban fennmaradt archívumról. Foglalkozik a selejtezési politika, a katalógizálás, az állományvédelem kérdéseivel, továbbá a fennmaradt kölcsönkönyvtárak egyéb tevékenységeivel is.

(Autoref.)

96/049

KISELEV, Ű.: Tak čto že s nami proishodit? = Biblioteka. 1995. 8.no. 4-7.p.

Mi is történik velünk?

Szakszervezeti könyvtár

A szakszervezeti hálózatba 1991-ig 18 ezer könyvtár tartozott. Mára kevesebb, mint egyharmaduk maradt meg. Kiselev, a Szakszervezeti Tudományos Könyvtár igazgatója ennek fő okát abban látja, hogy a szervezetek és a vállalatok vezetői katasztrofális értetlenséggel intézték el a tulajdonukba került könyvtárak sorsát. A tudás és az információ üzleti nyelven szólva drága áru, amit a legtöbb helyen költségracionalizálás címen az ablakon dobtak ki. A munkáskollektívák, szakszervezeti aktivisták információs bázis nélkül maradtak, miközben általános jelenség a könyvtárhasználók számának ugrásszerű növekedése, s az információhiány.

A szakszervezeti könyvtárakra jellemző, hogy kiestek a FÁK információs hálózatából, a különböző vámrendelkezésekkel és postai díjmelés-

Egyéb könyvtárak

96/048

FOSTER, Geoffrey: The subscription library in the twentieth century = Libr.Rev. 44.vol. 1995. 6.no. 5-18.p. Bibliogr. 5 tétel.

sel gyakorlatilag megszűntek a könyvcserék. A szakszervezetek jogaiknak megnyirbálásával szociális intézményeik – köztük a könyvtárak – váltak védteleneké.

A szakszervezeti könyvtárak működését utoljára az 1987-es évi határozat szabályozta, ugyanakkor az eddig elfogadott könyvtári törvények említést sem tesznek a szakszervezeti könyvtárról. Ezáltal a privatizáció és az önkormányzati átadás során szabad kezet kaptak a döntéshozók a könyvtárak sorsát illetően.

Ezek a kérdések és problémák egy nemzetközi szeminárium előadásában kaptak hangot, amelyet „A könyvtár szerepe a humán-információs közeg alakításában” címmel rendeztek meg. A tanácskozáson elhangzott javaslatokból és gondokból gyűjtött össze egy csokorra valót a cikk szerzője.

A Szakszervezeti Tudományos Könyvtárban ötödére csökkent az alkalmazottak száma, a könyvtárterületé is jelentősen, de a szakszervezeti tematikában egyedülállóan gazdag 73 év munkájával kialakított állományt sikerült megmenteni. Támogatójuk a Szakszervezetek Közös Konföderációja és a Független Orosz Szakszervezetek Szövetsége. Kéthetente szemlekiadványt jelentetnek meg a szakszervezeti mozgalom szakirodalmából annotált bibliográfiai melléklettel, bibliográfiai adatbázist építenek, fejlesztik könyvtári marketing szolgáltatukat, és más aktuális rendezvényeket tartanak. A könyvtár keretében működik az Orosz Szakszervezetek Könyvtári Társasága, amely a könyvtárak konszolidálását tűzte ki célul. A beszámolókból kitűnt, hogy jónéhány helyen sikerült is ez utóbbi. Hol közös alapítvány és a helyi hatóságok megnyerésével, hol saját térítéses szolgáltatásaik bővítésével teremtik meg a feltételeket a munka folytatására. Moldáviában például a Független Szakszervezetek Föderációs Tanácsa 70%-ban finanszírozza a Köztársasági Szakszervezeti Könyvtárat.

A fórumon javasolták, hogy – a tulajdonostól függetlenül – hasonló munkafeltételeket kell teremteni a könyvtárakban. Úgyszintén indokolt, hogy a szakszervezeti könyvtárak is részesedjenek az időszak kiadványok rendeléséhez szükséges kedvezményekben. Időszerűnek vélték a báziskönyvtárak módszertani munkájának felújítását, valamint – kiváltképp a könyvcseré érdekében – szervezettebb bekapcsolódást az államközösség könyvtári hálózatába. Felvetődött,

hogy a hasonló gondok és tennivalók miatt rendszeressé kellene tenni a szakszervezeti könyvtárosok nemzetközi tanácskozását.

(Bíró Júlia)

Lásd még 19

MUNKAFOLYAMATOK ÉS SZOLGÁLTATÁSOK

Állomány, állományalakítás

96/050

ERSHOVA, Tatiana V. – KISLOVSKAYA, Galina A.: The new economic situation and its impact on the acquisition policy and methods in Russian libraries = Int.J.Inf.Lib.Res. 6.vol. 1994. 3.no. 113-126.p.

Az új gazdasági helyzet hatása az orosz könyvtárak gyarapítási politikájára és módszereire

Állománygyarapítás; Együttműködés -nemzetközi; Könyvkiadás és könyvkereskedelem

A Szovjetunió összeomlása következtében az információs terület hirtelen szétesett, s ez azal járt együtt, hogy szétesett az állami könyvkiadási, -terjesztési és dokumentum-szolgáltatási rendszer: a Goszkomizdat állami kiadáspolitikai hatóság, a Szozuzknyiga nagykereskedelmi vállalat, a Szozuzpecsaty sajtóterjesztő vállalat, a Mezsdunarodnaja Knyiga külkereskedelmi monopólium, a Knyiga-Pocstoj postai könyvkiadó szolgálat bolthálózata és központi könyvgyűjtő